

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA’LIMI VAZIRLIGI

SAMARQAND VILOYAT XALQ TA’LIMI XODIMLARINI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI OSHIRISH HUDUDIIY
MARKAZI

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARI UCHUN “TARBIYAVIIY
SOAT”LARNI TASHKIL ETISH BO‘YICHA METODIK TAVSIYALAR
(umumiiy o‘rta ta’lim maktablarining boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun
uslubiiy ko‘rsatma)

Samarqand 2020

H.Qoraboyev- Maktabgacha,boshlang‘ich va maxsus ta‘lim metodikalari kafedrası. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun “Tarbiyaviy soat”larni tashkil etish bo‘yicha metodik tavsiyalar.

Umumiy o‘rta ta‘lim maktablarining boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun uslubiy ko‘rsatma. Samarqand VXTXQTMOHM, 2020- yil 42 bet

Muharrir:

J.Eshquvvatov - Samarqand VXTXQTMOHM Ilg‘or tajriba va xalqaro hamkorlik ilmiy – axborot tadqiqotlar bo‘limi boshlig‘i

Taqrizchilar:

SamDU “Pedagogika” kafedrası dotsenti
DsC N.Kiyamov”

Samarqand VXTXQTMOHM Maktabgacha, boshlang‘ich va maxsus ta‘lim metodikalari kafedrası mudiri M.Raximqulova

Ushbu uslubiy ko‘rsatma umumiy o‘rta ta‘lim maktablarining boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari, boshlang‘ich ta‘lim yonalishida ta‘lim olayotgan bakalavr va magistrantlar foydalanishlari mumkin. Mazkur uslubiy tavsiyanomada boshlang‘ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni, “Tarbiyaviy soat”larni tashkil etishning shakl, metod va vositalari sharhlangan va metodik tavsiyalar berilgan.

Uslubiy ko‘rsatma hududiy markaz Ilmiy- metodik kengashining 2020- yil 16- iyundagi 5/5.3 sonli yig‘ilish qarori bilan nashr etishga ruxsat berilgan.

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6 aprelda “Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limining davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 187-sonli Qarori e’lon qilindi. Shu munosabat bilan tarbiyaviy soatlar mazmunan qayta ko‘rib chiqilib, kompetensiyaviy yondashuv asosida amalga oshirilishi belgilandi.

Ma’lumki, sinf rahbari o‘z sinfidagi o‘quvchilarning bevosita ta’lim-tarbiya jarayoni, ya’ni darslar davomida hamda darsdan keyingi faoliyatini nazorat qilishga mas’ul shaxs hisoblanadi.

Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida sinf rahbari faoliyati O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta’lim sohasidagi qarorlari, Xalq ta’limi vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan tegishli me’yoriy hujjatlar va Xalq ta’limi vazirligining 2007 yil 20 yanvardagi 19-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan “Ta’lim muassasalari sinf rahbari to‘g‘risida Nizom” asosida tashkil etiladi.

Ta’lim-tarbiya borasidagi bunday yo‘l, asta-sekin maktabni tegishli tarzda inqirozdan qutqarib, boshi berk ko‘chadan nurafshon yo‘lga olib chiqishiga umid bog‘lasa bo‘ladi. Zero, dunyo madaniyati xazinasidan munosib o‘rin olgan otabobolarimizning go‘zal xulqlilik tarbiyasi haqidagi meroslaridan, ko‘pni ko‘rgan buva va buvilarimizning o‘git, pand va nasihatlaridan foydalanib ish yuritsakgina ko‘zlangan maqsadga erishimiz muqarrar.

Bugungi kunda tobora o‘z ifodasini topib borayotgan insoniy qadriyatlar, munosabatlar, imon, e’tiqod, saxovat va shu kabi xushaxloqlik odobini mustaqil davlatimiz hamda xalqimizning baxtli kelajagi bo‘lmish yosh avlodga yetkazish borasidagi tarbiyaviy soatlarni o‘tkazish metodikasini yoritib berishdan iborat.

Har qanday maqsadni yoritish uchun ma’lum vazifalar ishlab chiqilmog‘i lozim. Shunga asosan tarbiyaviy soatlarini tashkil etishda quyidagi vazifalarni hal etishga asosiy e’tibor qaratilsa maqsadga muvofiq bo‘lardi:

1. Umumiy oʻrta taʼlim maktablarida oʻtilayotgan tarbiyaviy soatlarning metodik ahamiyatini bayon qilish, dalil va sharhlar bilan izohlash.

2. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida milliy tarbiya haqidagi tushunchalarni shakllantirishning pedagogik asoslarini toʻliq oʻrganish.

3. Oʻquvchilarda tarbiyaviy soatlari, sinfdan tashqari ishlar, sayohat-ekskursiya, mustaqil oʻqish va yozish asosida milliy tarbiya asoslarini shakllantirish yoʻllarini pedagog olimlar, ilgʻor oʻqituvchilar fikrlariga tayangan holda qoʻshimcha maʼlumotlar berish va darsliklardagi milliy tarbiyaga oid mavzularni matn va mavzular orqali izohlash.

4. Oʻquvchilarda milliy tarbiya asoslarini shakllantirishda tarbiyaviy soatlarning ijobiy qirralari toʻgʻrisida oʻz fikrlarimizni bayon etish.

5. Tanlangan mavzuning dolzarbligini dalillab berish, hamda ishning nazariy ahamiyatini asoslash;

6. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida milliy tarbiya asoslarini shakllantirishda umumiy oʻrta taʼlim maktablarida oʻtkaziladigan tarbiyaviy soatlarda foydalaniladigan samarador usullarni yoritib berish.

7. Oʻquvchilarda milliy tarbiya asoslarini shakllantirish jarayonida tarbiyaviy soatlarning koʻp qirrali tomonlarini oʻrganish.

Yuqoridagi vazifalarni amalga oshirishda oʻqituvchining pedagogik mahorati, tarbiyalash mahorati muhim ahamiyat kasb etadi va tarbiyaviy soatlarining samaradorligini oshirishga ham xizmat qiladi,

Boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy soatlarni tashkil etish haqida umumiy tushuncha

Sinf tarbiyaviy soatlari maktab sharoitida tarbiyaviy ishlarini tashkil etishning asosiy shakllaridandir.

Sinf tarbiyaviy soatlari quyidagi ma'rifiy, baholovchi, yo'naltiruvchi singari uch asosiy tarkibiy qismlardan iborat bo'ladi.

Ma'rifiy tarkibiy qismda: o'quv dasturlaridan tashqari o'quvchilarning etik, estetik, ruhiy tushunchalarini, fan-texnika, xalq xo'jaligi, dunyo voqyealari sohasida mavjud bilimlarini boyitib, kengaytirib borishdan iborat ishlar amalga oshiriladi.

Baholovchi tarkibiy qismda: o'quvchilarda atrof-muhitga muayyan munosabatda bo'lish, undagi moddiy va ma'naviy boyliklarimizning bahosi, ahamiyati va qadr-qimmatini, mehnat kishilari va Vatan himoyachilarining shon-shuhrati, ona Vatanimizning, ulug' xalqimizning shavkati haqidagi tegishli tushunchalarni hosil qilish va mustahkam qaror toptirishdan iborat sifatlar ro'yobga chiqariladi.

Yo'naltiruvchi tarkibiy qismda; o'quvchilarning mavjud hayot haqidagi bilim va tushunchalari to'g'ri, maqsadga muvofiq, yo'naltirilib, teranlashtirilib, ularning hayotiy tajribasi, axloqi, bo'lg'usi turmush yo'lini to'g'ri tanlashdek hayotiy faoliyatlari, unda tutgan mavqyelari faollashtirilib, boshqarilib boriladi.

Ko'p yillik tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, ayrim sinf tarbiyaviy soatlarida uchala tarkibiy qism ham muvaffaqiyat bilan yo'lga qo'yilmoqda.

Chunonchi, sinf rahbari sinf tarbiyaviy soatining «Mavjud hayot haqida suhbat» mavzuini belgilab, unga tegishli material to'playotganida o'quvchilarning yosh va o'ziga xos xususiyatlarini, sinfning rivojlanganlik va tarbiyalanganlik darajasini, mahalliy shart-sharoitlarni albatta e'tiborga olmoqda.

Maktab sharoitida amalga oshiriladigan tarbiyaviy tadbirlarni, shu jumladan, sinf tarbiyaviy soatlarini tashkil etish va ularni o'tkazishda maktab qoshida tashkil etilgan «Maktab, oila va jamoatchilik hamkorligi kengashi»ning faoliyati salmoqli o'rin egallamoqda.

A) Sinf tarbiyaviy soatlarini tashkil etish uslublari

Maktab sharoitida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning asosiy shakllaridan biri sinf tarbiyaviy soatlari bo'lib, uni tashkil etish pedagogning quyidagi yo'nalishlar asosida olib boradigan ishlaridan iborat:

sinf tarbiyaviy soatining mazmunini aniqlash;

tashkiliy-jihozlash ishlari;

sinf tarbiyaviy soatlari turkumini rejalashtirish.

Ko'pdan olib borilayotgan pedagogik tajribalar hamda mutaxassislarining fikricha, o'sib kelayotgan yosh avlodga maqsadga muvofiq ta'sir ko'rsatishda sinf tarbiyaviy soatlari ish mazmunini aniqlash va puxta rejalashtirish, ya'ni mavzularni fasllarga qarab, bayram, tarixiy sana hamda voqyealar, tinchlik, dustlik, mehnat, oila, baxt, kasb tanlash, tabiatni sevish, vatanlarvarlik, ajdodlarimiz merosi, insoniylik, axloqiylik singari tarbiyaviy muammolar asosida tasniflash katta muvaffaqiyatning garovi ekanligini ko'rsatmoqda. Bunda quyidagilarga e'tibor berish zarur.

«*Inson va insoniy munosabatlar*». Bunda jamiyatimizdagi mavjud insoniy munosabatlar, jonajon maktabi, o'qituvchilari, o'z ota-onasi, qarindosh-urug'i, do'stlari va boshqa kishilarga, jamoat mulkiga, ona Vatan boyliklariga munosabat, yurish-turish madaniyati, muomalasi, rostgo'ylik, halollik, mehnatga ongli munosabatda bo'lish.

«*Fan va turmush*». Bunda moddiy olam haqidagi haqiqatni, qarashlarni shakllantirish, fan texnika yangiliklari, bilim manbai bo'lgan kitobga munosabat, uni o'qish qoidasi, turmush, madaniyat, bugungi turmush tarzi kabi masalalarga e'tibor berish,

«*Go‘zallik olamida*». Bunda go‘zallikning mohiyati, go‘zallikni xunukdan farq qilish, nafosat va etika tushunchalari; hayotda insonning kiyinishda, turmushda, mehnatda, axloqda, muomala va nutq madaniyatida, kuy va qo‘shiqlarda, she‘riyatda, raqs va tasviriy san‘atda, haykaltaroshlik va me‘morchilikda, zamonaviy ishlab chiqarish kabi sohalarda go‘zallik tushunchalariga e‘tibor berishi.

«*Davlat mustaqilligi va inson huquqi haqida nimalarni bilasiz?*» Bunda davlat mustaqilligi, uning ma‘nosi va mohiyati, mustaqil davlat siyosati va iqtisodiyotining mazmuni, tashqi dunyo mamlakatlari bilan do‘stona aloqalar; elchixonalar vujudga keltirish, milliy mustaqillik imkoniyatlari, vatandoshlar bilan ishbilarmonlik doirasida aloqalar o‘rnatish, dunyo siyosiy voqyealariga, huquq darajalari, o‘z haqi va huquqi uchun kurashayotgan xalqlar ozodligi, tinchlikni saqlash uchun kurash, ona Vatanimizga, xalqimizga mehr-muhabbat, sadoqat, e‘tiqod, dunyoviy g‘alabalarimizga munosabat kabilarga e‘tibor berish.

«*Sog‘ tanda – sog‘lom aql*». Bunda o‘quvchining kundalik faoliyat tartibi, uyida o‘quvchining o‘z burchagi bo‘lishi, yosh va o‘ziga xos xususiyatlariga qarab gigiyenik qoidalarga rioya qilish, jinsiy tarbiya, gigiyena – inson go‘zalligi, madaniyati va salomatligi garovi ekanligi kabilarga e‘tibor berish.

«*Ruhiyat mavzulari*»da bo‘lajak ota-onalar, ijodkorlar, tashabbuskorlar, qahramonlar, bo‘lg‘usi jamiyatning faol quruvchilari tarbiyalanayotganligiga, xotira, fikrlash, erkinlik, xohish, istak, kayfiyat, qobiliyat, talant, vijdon, burch, dustlik, o‘rtoqlik, fuqarolik his-tuyg‘ulari, bo‘lajak kasbga ma‘naviy jihatdan o‘zini tayyorlab borish kabi ma‘naviy tushunchalarni singdirish va o‘z-o‘zini tarbiyalash kabilarga e‘tibor berish.

«*Ekologik tarbiya*»da bolalarda tabiatning yer osti va yer usti boyliklariga, tabiatga nisbatan javobgarlik, ularni hozirgi va kelajak avlod

uchun avaylab asrash, ko‘paytirish hamda muhofaza qilish his-tuyg‘ularini, tushunchalarini tarkib toptirish kabilarga e‘tibor berish lozim.

B) Sinf tarbiyaviy soatlarini o‘tkazish tartibi va usullari

Sinf tarbiyaviy soatlarini o‘tkazish tartibi va usullari turlicha bo‘lib, ular taxminan quyidagilarni qamrab oladi:

Suhbat o‘tkazish. Bunda suhbat sinf rahbari, sinf faollari, yuqori sinf o‘quvchilari, o‘quvchilar uyushmalari faollari, ota-onalar va ishlab chiqarish ilg‘orlari, faxriylar, hamkorlik kengashi a‘zolari ishtirokida qiziqarli va mazmunli qilib uyushtiriladi.

Kundalik matbuot yangiliklaridan xabarlar. Bunda gazeta, jurnal va badiiy asarlardan parchalar tinglash, ko‘pchilik bo‘lib o‘qish orqali voqyealarni muhokama qilish va baholash, insoniylik, barkamol fuqarolik timsollari uchun kurash tuyg‘ularini singdirib borish amalga oshiriladi.

Suhbatlar uyushtiriladi.

Anketalar to‘lg‘aziladi va uning natijalari tahlil qilinadi.

Maktab va jamoatchilik hayotidagi belgisi muhim voqyealarni muhokama qilish (agar sinf o‘quvchilari uchun muhim va ularning bu voqyeaga munosib ta‘sirotlari bo‘lsa).

Ilg‘or kishilar, yozuvchi va shoirlar, kaxramonlar, faxriylar hamda san‘atkorlar bilan jonli muloqo t– uchrashuvlar, san‘at va badiiy asarlar ustida munozaralar o‘tkazish kabilar uyushtiriladi.

Turli uslublar asosida uyg‘un ravishda tarbiyaviy sinf soatlari singarilar tashkil qilinadi.

D) Sinf tarbiyaviy soatlarini uyushtirish

Sinf tarbiyaviy soatlarini tashkil qilish unga o‘quvchilarning ruhan tayyorgarligidan boshlanadiki, bunda ular sinf tarbiyaviy soatini intizorlik bilan kutishlari, ko‘riladigan masalalar nechog‘lik muhokama va munozarabop bo‘lishi hamda u ko‘ngildagidek o‘tkazilishi darkor. Buning uchun qanday ishlarni amalga oshirish kerak? Avvalo, muhokama

qilinadigan mavzu, uning mazmuni, uni o'tkazish vaqti, tartibi va ushbu mavzuga oid materiallarni qayerdan topish mumkinligi haqida sinf burchagiga e'lonlar yozib qo'yish mumkin. Tarbiyaviy soatlar uchun maktab o'quvchilari va o'qituvchi-tarbiyachilariga mo'ljallangan hamda ommabop gazeta va jurnallar, pedagogikaga oid va bolalar tarbiyasiga doir badiiy adabiyot namunalari, kinolavha, kinofilm, diafilm va diapozitivlar, radio eshittirish va tele-ko'rsatuvlardan, tarbiya mavzusiga yo'naltirilgan va shu kungi o'quvchilar uchun dolzarb, hayotiy materiallardan tanlab olinishi kerak. Shundagina sinf o'quvchilarining qaynoq ijodiy faoliyati ta'minlangan bo'ladi, deb hisoblash mumkin. Bunday vaqtlarda o'quv-texnika vositalari, ko'rgazmali qurollar va didaktik materiallardan unumli foydalanish esa so'zsiz sinf tarbiyaviy soatlarini yanada ijobiy natijalarga olib kelishi turgan gap.

Sinf tarbiyaviy soati tarbiyaviy ishning ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilar uchun ham, sinf rahbari uchun ham amaliy – ijodiy ishdur.

Sinf tarbiyaviy soatida tanlangan mavzu bo'yicha utkaziladigan mashg'ulotga eng avvalo o'qituvchi puxta tayyorgarlik ko'rishi lozim. Mashg'ulot jarayonida ustoz o'z maqsadini shogirdlari ongiga yetkaza oladigan, ularning qalbini to'lqinlantira oladigan, ta'sirchan va ifodali bayon qila oladigan nutqqa ega bo'lish, turli pedagogik ta'sirlar orqali singdira oladigan bo'lishi lozim. Chunki hozirgi yoshlar quruq va'zxonlikdan zerikishadigan bo'lib qolishgan.

Sinf tarbiyaviy soatini sinf rahbari yoki uning rahbarligida sinf faollaridan biri olib borishi mumkin.

Bunda sinf tarbiyaviy soatlari uchun tanlangan mavzuning maqsadiga mos keladigan kuy va qo'shiqlarning yangrashi, badiiy o'qish, she'rxonlik, o'z ijodiy ishlaridan namunalar ko'rsatish, muhokama qilinayotgan masalaga nisbatan o'quvchilarning o'z mustaqil fikrlarini bayon qilishlariga keng yo'l berish, hayotiy muhim masalalar haqida aniq va

to'g'ri xulosalar chiqarishlariga yo'naltirib borish lozim bo'ladi. Bu esa o'z navbatida bolalarni demokratik qoidalar asosida o'z fikrlarini mustaqil va erkin bayon qilishga odatlantirib, ularda faollikni kuchaytiradi.

Sinf tarbiyaviy soatlarida mehnat va urush faxriylari, qahramonlar, ilg'or kishilar, yozuvchi va shoirlar, ota-onalar va ishlab chiqarishning ilg'or vakillarini taklif qilish mumkin. Bunday paytlarda ular o'z hayotiy tajribalari bilan o'rtoqlashadilar. Umuman o'qituvchi– o'quvchi–ota-onalarining erkin muloqotiga keng yo'l ochib berish zarur. Ana shu jonli muloqot va suhbatlar orqali bolalar kattalarning ibratli yo'li, orttirgan boy tajribalari bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

E) Sinf tarbiyaviy soatiga joy tayyorlash

Sinf tarbiyaviy soatlarini o'tkazishga tayyorlangan joyning ham ahamiyati katta. Bu tadbirni ko'pincha sinf xonasida o'tkaziladi. Tanlangan sinf xonasi o'quvchilar ishtirokida yig'ishtirilib, polini, derazalarini yuvib, shamollatib, lozim bo'lsa joriy ta'mirlash ishlari bajarilib, gullar bilan bezatiladi, tegishli o'quv-texnika vositalari, ko'rgazmali qurollar va didaktik materiallar, sinf bo'rchagi, devoriy va fotogazetalar, albomlar bilan jihozlanadi hamda mavzuga oid zarur film, diafilm va diapozitivlar bilan ta'minlanadi. Sinf taxtasi artilib, plakat yoki chizmalar, osiladi. Taxtaga mavzu yoki muhokama qilinadigan masala yozib qo'yiladi. Qo'shimcha tarzda maqol, donishmandlarning ibratli so'zlarni ko'rinarli joyga qog'oz-plakatga rangli siyoh bilan yozilib, ilib qo'yiladi. Tarbiyaviy soati mavzusi e'lon qilinadi. Topshiriqlar taqsimlanadi.

G) Sinf tarbiyaviy soatining davom etish vaqti

Sinf tarbiyaviy soatlarining davom etish vaqtini belgilashda o'quvchi yoshlarning yosh va o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olib gigiyenik va sog'liqlarini muhofaza qilish qoidalariga amal qilgan holda har haftada bir marta qat'iy jadval asosida o'tkazish tavsiya etiladi.

Sinf tarbiyaviy soatlari 1–4-sinflarda 20–30 daqiqa, 5–7-sinflarda 30–40 daqiqa, 8–11-sinflarda 45 daqiqa va undan bir oz ko‘proq vaqt davom etishi mumkin.. Ba‘zan, o‘quv yili davomida 1–2 marta uzoqroq davom etadigan keng mavzular qamrab olinishi ham mumkin. Bunday paytda mazkur mavzuga 1–2 hafta tayyorgarlik ko‘rib, uchinchi haftada, o‘tkazish tavsiya etiladi.

Boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy soatlarni tashkil etishning metodik jihatlarini

Ma'lumki, insonning barkamolligi tashqi ko'rinishiga qarab emas, balki ko'proq uning ma'naviy dunyosiga qarab belgilanadi. Jamiyatning ravnaqi va kelajagi ana shu jamiyatda yashovchilarning ham ma'naviy, ham moddiy kamolatiga bog'liq. Insoniyat ma'naviy qashshoq ekan, risoladagiday kelajagi porloq jamiyat qurib bo'lmasligi hayot haqiqati ekanligi ma'lum bo'lib qoldi. Bunday insonni tarbiyalash muayyan darajada maktab zimmasiga yuklatiladi. Demak, kelajagimiz, ornomusimiz, orzu-umidlarimiz, ishonchimiz, butun borlig'imiz ana shu ilm maskani bilan bog'liq. Bas, shunday ekann, butun kuch-g'ayratimizni, qalb qo'rimizni maktabda olib boriladigan ta'lim-tarbiya ishiga qaratmog'imiz lozim. Bu esa asosan tarbiyachi-murabbiyga, uning olib borayotgan tarbiyasiniig samaradorligiga, sinf tarbiyaviy soatlarining hamda sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarning nechog'lik mahorat ila tashkil eta bilishiga bog'liq. Odamlar o'rtasida mehr-oqibat, haqiqiy insoniy munosabatlar nihoyatda zarur bo'lib qolgan vaziyatda tarbiyaviy sinf soatlari – xushaxloqlik tarbiyasi saboqlarining ahamiyati yanada oshadi.

El-yurt e'zoziga sazovor, o'z ishining mohir murabbiylari, o'sib kelayotgan yosh avlod tarbiyasiga butun bilimi, kuchi, g'ayrat va shijoatini, qalb qo'rini sarflab, porloq istiqbol mayog'ini ishonib topshirmoq maqsadini dilga tuyib, shu yo'lda tinim bilmay mehnat qilmoqdalar.

Yaxshi tarbiya kishining bebaho boyligidir. Bu boylik bilan yosh avlodni sinf tarbiyaviy soatlari va sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarning uyg'un tashkil qilgandagina ta'minlash mumkin.

Maktab doirasida olib boriladigan – xushaxloqlik tarbiyasi mashg'ulotlari – sinf tarbiyaviy soatlarini tashkil etish va uni o'tkazish

haqida bahs yuritiladi. Sinf tarbiyaviy soatlari o'qituvchi-tarbiyachi-murabbiylarning ijodiy izlanish va pedagogik mahoratining namoyishi desak, mubolag'a bo'lmas. Unda demokratik qoidalar asosida o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarishni o'rganishga, tarbiyaviy-tashkiliy ishlarni demokratiyalash, insonparvarlashtirish, o'qituvchi-o'quvchi-otanolalar erkin muloqo-tiga keng yo'l berilgan.

Bugungi kunda tarbiyaga oid insoniyatning boy ma'naviy xazinasidan munosib o'rin olgan benazir tarixiy, milliy-madaniy merosimiz, urf-odatlarimiz, qadriyatlarimizga benihoya katta hurmat, e'tibor va ehtirom bilan qarash va ulardan o'sib kelayotgan avlodni tarbiyalashda samarali foydalanish biz pedagoglar uchun farzdir.

Imom Ismoil al-Buxoriyning «al-Adab al-Mufrad» asari, bundan tashqari «Kalila va Dimna», «Avesto», «Qobusnoma», Yusuf Xos Hojib, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy, Mahtumquli, Mashrab, Abay, Bobur, Abdulla Avloniy, Hamid Olimjon kabi bir qator olimlar, yozuvchi va shoirlarning odob-axloq haqidagi maktabga tegishli fikrlaridan foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda bir qator mezonlarga amal qilish maqsadga muvofiq.

A) Tarbiyaviy ishlarni insonparvarlashtirish

Maktab tizimidagi xo'jasizlik, buyruqbozlik singari illatlar o'laroq inson omili doimo diqqat markazidan chetda qoldi. Inson omili har vaqt ham hal qiluvchi o'rin tutishini unutayozdik. Bolalar ham, o'qituvchi-tarbiyachilar ham maktabdan o'zlarini chetga olishga, maktabdan ketishga intilib, begonasirab qoldilar.

Insonparvarlik esa maktabning butun faoliyatini o'qituvchi va o'quvchiga qaratish, uning shaxsiyatini hurmat qilish, qadrlash, ishonch bildirish, shakllanish jarayonida ularning talab va ehtiyojlari, shaxsiy manfaatlarini to'g'ri tushunishdan iboratdir. Bu uning butun qobiliyatini ro'yobga chiqarishda, o'z-o'zini anglab yetishda eng maqbul imkoniyat

yaratib berish, o'qovchining maktab hayotini to'laqonli ma'noda qamrab olishdir. Bu uning rang-barang, murakkab ichki dunyosini, salomatligini saqlashga, kamol toptirishga butun e'tibor va o'ta ehtiyotkorlik bilan qarashdir.

Maktabni insonparvarlashtirish yangicha pedagogik fikrlashning kalitidir. Uning sifati, me'yor va samaradorligi o'qituvchi, maktab va butun xalq ta'limining ish faoliyati sifatiga bog'liq.

Maktabni insonparvarlashtirish faqat bolaga munosabatning mohiyati va tavsifini o'zgartirishdangina iborat bo'lmay, balki shaxsni insoniylikka – insoniy qadr-qimmat, xushaxloqlik, mehr-shafqatlilik, rahmdillik tarbiyasiga yo'llash demakdir.

Insonparvarlashtirish asosan dars, sinf Tarbiyaviy soatlari va darsdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarni o'z ichiga olgan pedagogika jarayonni yuqori sifat ko'rsatkichi bilan uning mazmuni, shakl va uslublarini takomillashtira borish, o'qituvchilarning va pirovard natijada o'quvchilarning qiziqishlarini shakllantirish, shaxsiy yo'nalish, tajriba va yutuqlarni qo'lga kiritishlariga qarab belgilanadi va amalga oshiriladi. Biroq, o'qituvchining shaxsiy sifatlari, uning ijodkorligi, madaniyatlilik darajasi hamda kasbiy mahoratini ro'yobga chiqarish, unga yaratib berilgan imkoniyat va imtiyozlarga hal qiluvchi darajada bog'liq.

Ta'limni insonparvarlashtirish - o'quvchilarda inson va jamiyat haqidagi mavjud tasavvurlarni, ularning ona tabiat bilan o'zaro munosib aloqasi va ular oldidagi mas'uliyati tushunchalarini shakllantirishdan iborat.

Bu o'rinda tarbiyaga bevosita aloqador fanlar hamda ijtimoiy fanlarning mavqyeini oshirish, tabiiy fanlarning tarbiyaviy ta'sirini kuchaytirish, ularning mazmuniga insonparvarlik g'oyalarini mumkin qadar to'la singdirishga erishish lozim deb hisoblaymiz.

B) Tarbiyaviy ishlarni demokratiyalashtirish

Demokratiyalashtirish – maktabni boshqarishdan tortib butun ichki tuzilishi va faoliyatini o‘z ichiga oladi. U maktabni har qanday yuqori va mahalliy buyruqbozlikdan, ayrim shaxs va jamoat qatlamlarining shaxsiy fikr hamda tazyiqlaridan xalos etadi.

O‘zaro bir-birini to‘g‘ri tushunish, ishonch va do‘stona hamkorlik asosida maktabga milliy, ijodiy mustaqillik berish bilan o‘quv-tarbiya ishining shakllari, uslublarini tubdan yaxshilash uning mohiyatini tashkil etadi.

Demokratiyalashtirishga tayangan o‘qituvchining faoliyat doirasi kengayadi. Maktab, oila va jamoatchilikning do‘stona hamkorligi o‘quv-tarbiya ishining mazmunini boyitadi. Maktab, nohiya, viloyat xalq ta’limi kengashlari hamda pedagoglarning ijodiy uyushmalari ta’lim-tarbiya borasida bir-birini to‘ldirib boradi.

Maktabni boshqarishning demokratiyalashtirish yo‘li bu xalq ta’limi kengashlari va maktab kengashlarini mavjud imkoniyatlaridan kelib chiqib jamoatchilik asosida o‘z-o‘zini boshqarish tashkilotlariga aylantirishda ibratli yo‘ldir. Maqsad asosan yuqoridan pastgacha funksiya va vakolatlarni qayta taqsimlash, mahalliy kengashlarga keng yo‘l ochib berish, ularning huquq, burch va mas’uliyatlarini oshirishdir.

Maktabni boshqaruvchi rahbar va sinf rahbarlarini o‘qituvchilar orasidagi eng tajribali, tashabbuskor, ilg‘or o‘qituvchilardan, sinf faollari va o‘quvchilar tashkilotlari faollarini esa eng faol, bilimli, tashabbuskor o‘quvchilardan erkin tanlab, saylab qo‘yish ayni muddao bo‘ladi.

Shu yo‘l bilan xalq ta’limini boshqarishning demokratik davlat-jamoatchilik tizimini vujudga keltirish, bu mamlakat miqyosida maktabni yangilashning hal qiluvchi omillaridan biri bo‘lib qoladi.

Dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarni demokratik prinsiplar asosida tashkil etish, o'quvchilarni o'z-o'zini boshqarishga o'rgatishdagi kutilgan ijobiy natijalarni beradi. Bu o'rinda ko'proq maktab matbuoti, maktab radioO'zeli, o'quvchilar qo'mitasi, o'quvchilar tashkilotlarining faoliyatlarini tashkil etish va unga pedagogik rahbarlik, sinf tarbiyaviy soatlari, turli kecha, uchrashuv, o'tkir zehnlilar bahs-munozarasi, konferensiya va fan haftaliklari, bayram va tarixiy kunlarni nishonlash kabi turli tarbiyaviy tadbirlardan samarali foydalanish lozim.

Ayniqsa, dars jarayonini demokratiklashtirish zarur. Bunda o'qituvchi o'z faoliyatini o'quvchilar faolligini oshirishga ularning o'quv-tarbiya ishlarini hal etishga qaratadi, ya'ni sinf jamoasiga tayanib ish ko'radi.

Chunonchi, o'qituvchi-o'quvchi-ota-ona erkin muloqotiga alohida e'tibor beriladi, erkin munosabatlar shakllantiriladi. O'qituvchi o'quvchilarning o'quv harakatlarini bilim, malaka va ko'nikmalarini izohli baholaydi, ularning imkoniyatlariga, yutuq va kamchiliklariga o'zining munosabatini bildiradi. O'qituvchi o'quvchilarni chuqur tushunishga harakat qiladi va ularni shaxs sifatida kamol topib borishiga butun e'tiborni qaratadi. O'zaro munosabatlar esa bir-biriga ishonchga, o'ziga va o'zgalarga halol, haqiqat ko'zi bilan qarashga, bir-birining oldidagi mas'uliyatni to'laqonli ma'noda his eta olish va uni amalga oshirishga asoslanmog'i kerak.

Umuman dars, sinf tarbiyaviy soatlari va sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarni demokratik usulda tashkil etish o'quvchi yoshlarni ijodiy fikrlashga, har bir ishda faol ishtirok etish va tashabbus ko'rsatishga, sinf va maktab jamoasi ishiga sidqidildan yondashishga o'rgatadiki, bu ta'lim-tarbiya ishining samaradorligini oshiradi.

D) Maktab va milliy urf-odatlar

Maktab milliy madaniyat, milliy til, milliy urf-odatlar va

qadriyatlarimizning asoslarini o'rgatadigan asosiy maskandir. Davr taqozosi bilan biz, sal bo'lmasa, o'z milliy tilimiz, urf-odatlarimiz, madaniyatimiz va tariximizni, qo'yingchi, ma'naviy merosimiz va qadriyatlarimizni unutayotgan edik. Endilikda ulug' xalqimizning boy madaniy-tarixiy me'rosini, urf-odatlarini, ular umumbashariy madaniyat yutuqlarining ajralmas bir qismi ekanligini o'rgatish maktabda olib boriladigan butun ta'lim va tarbiya ishining mazmunini, maktabning butun faoliyatini tashkil etmog'i lozim. Shular asosida bashariyat mulkiga aylangan durdona asarlar, hikmatlar, qomusiy tabiatli hadislar insonni o'z-o'zini anglab olish, bilim va tarbiya sarchashmalarini qunt va sabot bilan egallashida, chinakam hozirgi zamon kishisi bo'lib yetishishida bag'oyat katta o'rin tutadi.

Zotan, o'zligini, o'z ajdodlari kim ekanligini bilmay, o'z tili, o'z milliy madaniyati va tarixini, qadriyatlarini, urf-odatlari va an'analarini, tarixiy-ma'naviy merosini bilmay turib haqiqiy baynalmilalchi bo'lish ham mumkin emas.

Dars va darsdan tashqari tarbiyaviy tadbirlar o'tkazish jarayonida milliy madaniyatimiz durdonalari, urf-odatlarimiz, rasm-rusumlarimiz, tashqi va ichki qiyofamiz, muomalamiz, yurish-turishimiz, eng yaxshi foydali an'analarimiz haqida ham tushuncha berishga, o'rgatishga, tegishli ko'nikma va malakalarni egallashga, namuna olishga o'rgatib borish lozim.

Ayniqsa, o'qituvchi va o'quvchi orasidagi muomala madaniyatini, ilm va hunar o'rganishga intilishni tarbiyalash kechiktirib bo'lmas vazifamiz hisoblanadi.

Har bir o'quvchi uchun yagona talabni zo'r berib tashviqot qilishga va uni haqiqiy hayotda, turmushda qo'llanilishiga erishish uchun bor kuch, g'ayratimizni ayamasligimiz lozim.

Maktabda milliy madaniy an'analarni qayta tiklash va rivojlantirish, bolalarni chin insonlar qilib tarbiyalab yetishtirish pedagogik faoliyatimizning dolzarb muammosi–bosh mezonlari ham shu!

E) Yosh avlod tarbiyachisining axloq mezonlari

1. Ta'lim-tarbiya ishlariga sadoqatlilik, fidoyilik, o'z hayoti va faoliyatini xushaxloq qilib tashkil eta olish.

2. O'z kasbiga e'tiqod, shaxsiy ijodkorlik, o'z fanini puxta bilish va sevish.

3. Bolalarga va o'z maktabiga mehr-muhabbat, sinf jamoasini uyushtira olish.

4. Yuksak madaniyatlilik, sof vijdonlilik, poklik, halollik, rostgo'ylik, xushmuomalalilik va o'ziga ishonch, sezgirlik, sabr-toqat, sog'lom fikrli bo'lish.

5. Doimo to'g'ri, milliy-zamonaviy tarbiyani butun o'quv-tarbiya ishining asosi deb bilish va uni amalga oshirish.

6. Bolalar, ota-onalar, o'qituvchilar va jamoatchilik o'rtasida do'stona aloqa, erkin muloqotda demokratik prinsiplarga tayanish.

7. G'oyaviy-siyosiy, axloqiy, vatanparvarlik, mehnat, estetik, ekologik, iqtisodiy va baynalmilal tarbiyaga e'tiborli bo'lish.

8. Dars va darsdan tashqari turli tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishda o'z-o'zini boshqarish demokratik prinsiplarga, kadimiy milliy merosimizga, qadriyatlarimizga asoslanish, bolalarning yosh va o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olish.

9. Ona tilimizni yaxshi bilish, adabiy tilda yozish va gapirish, yerli millat tilini, chet tillardan bitta-ikkitasini bilish, o'z xalqi, ona Vatan tushunchasi bilan bog'liq bo'lgan har bir narsani muqaddas deb bilish, jon-dilidan sevish, qadrlash va fidoyilik ko'rsatish.

10. Urnak bo'lish, rag'batlantirish va maqtash kabi usullardan o'z o'rnida foydalanish.

11. Uqitish va tarbiyalashning eng maqbul usullaridan, darslik, qo‘llanma, didaktik materiallardan, o‘quv-texnika vositalaridan oqilona foydalanish.

12. O‘quvchilarning savodxonligini oshirish, ijodiy ixtirochilik qobiliyatlarini o‘stirish va kamol toptira borish, muayyan kasblarga doyr tegishli ko‘nikma va malakalarini tarkib toptirib borish.

13. Maktabning moddiy-texnika bazasini boyitish, maktab va o‘z xonasini jihozlash, ko‘kalamzorlashtirish hamda ularni himoya etishda jonbozlik ko‘rsatish.

14. O‘z bilim, malaka va mahoratini oshirib borish, ijodiy izlanishlar olib borib, jamiyat hayotida va pedagogika fanini rivojlantirib borishda munosib hissa qo‘shish.

15. Munosib shogirdlar yetishtirish, o‘z tajriba va mahoratlarini yoshlarga o‘rgatish va ommalashtirish, ommaviy- tarbiyaviy tadbirlarda, matbuot orqali faol qatnashish.

G) O‘qituvchining huquq va burchlari

O‘qituvchi – jamiyatimizning iftixori. Unga ota-onalar o‘z jigar-bandlarini tarbiyalash va o‘qitishni ishonib topshiradilar.

O‘qituvchi «Yosh avlod tarbiyachisi va murabbiysining axloq mezonlari»ni qasamyod sifatida qabul qiladi va unga so‘zsiz amal qiladi. Maktab haqidagi davlat qonunlariga, maktab ustaviga so‘zsiz bo‘ysunadi va ularga og‘ishmay amal qiladi hamda ularning amalga oshirilishida jonbozlik ko‘rsatadi.

O‘qituvchilar va boshqa pedagogik xodimlarning kasbiy huquqlari, sharaflari va qadr-qimmatlari qonun bilan himoya qilinadi. Davlat organlari, kasaba uyushmalari, jamoat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari, shuningdek fuqarolar o‘qituvchilar bilan birga boshqa pedagogik xodimlarning ham mavqeyini, obro‘-e’tiborini oshirishga har tomonlama yordam beradilar. O‘qituvchi kasbiy mutaxassisligiga doir tegishli

ma'lumot va malakaga ega bo'lishi, doimo ijodiy izlanishi, o'z bilimi, malakasi, tajribasi va mahoratadi tinmay oshirib borishi lozim.

O'qituvchi ta'lim va tarbiyaning o'zviylikiga asoslanishi, o'ziga ishonib topshirilgan bolalar taqdiriga, davlat dasturining bajarilishiga mas'uldir. Zamonaviy fan-texnika yutuqlari, ilg'or tajribalarga suyanan holda ta'lim-tarbiya ishini vijdonan olib borishga javobgardir.

U yoshlarning ijodiy ixtirochilik ishlariga, ustoz-murabbiylik an'analariga, xalk, orasida ta'lim-tarbiya sohasidagi qonun, qaror va buyruqlarni keng targ'ib qilishga, o'z burch va vazifalarini sidqidildan ado etishga da'vat etilgandir.

O'qituvchi o'z vaqtida dam olish, salomatligini mustahkamlash, pedagogik mahoratini takomillashtirish, ijodiy tashabbuskorlikni rivojlantirish, ish tajribalarini ommalashtirish, matbuot erkinligidan xolis foydalanish; topshirilgan ish uchun mas'uliyatni oshirish maqsadida o'z vaqtida attestasiyadan o'tib turish, umumiy fuqarolik qoidalariga asosan saylash, saylanish, kasbiga noloyiq xatti-harakat qilganda jazolanish, ijodkorlik, tashabbus, alohida jonbozlik ko'rsatib qilingan mehnat faoliyati uchun rag'batlantirilish, tegishli imtiyoz va afzalliklardan to'la foydalanish huquqlariga ega.

O'qituvchi dars jarayonida, sinf tarbiyaviy soatlarida va sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish va o'tkazish chog'ida o'quvchilarning faol ishtirokiga, jamoat ishlarida ishtirokiga, xulqi va mehnatdagi tirishqoqligiga alohida e'tibor berishi, baholash qoidalariga qat'iy rioya qilishi lozim.

O'qituvchi o'quvchilarning butun maktab faoliyatiga pedagogik rahbarlik qilib borishi, ijodiy faoliyatlarini o'stirishi va shakllantirishi, o'z mayliga qarab kasb tanlashi, uchuni oilaviy hayotga tayyorlab borishida tegishli maslahat va ko'rsatmalar berib borishi, zarur ko'nikma va

malakalarni egallashlarida yaqindan amaliy yordam ko'rsatishi, otalarcha g'amxo'rlik qilishi lozim.

F) O'quvchining burch va vazifalari

O'quvchi – jamiyatimizning kelajagi, kelgusi ishlarimizning davomchisi – vorisimiz, merosimiz egasi. O'quvchi «Har bir o'quvchi uchun yagona talab»ni qasamyod sifatida qabul qiladi va uni so'zsiz bajaradi.

Maktab ustavining o'ziga xos qoidalariga, ichki ish tartibiga so'zsiz bo'ysunadi va ularga qat'iy amal qiladi hamda ularning bajarilishida faol qatnashadi.

O'quvchilarning huquq va burchlari qonun bilan himoya qilinadi.

O'quvchi hamma turdagi eng maqbul ta'lim-tarbiya majmuidan bepul foydalanadi.

O'quvchi maktab rahbarlari, xodimlari, sinf rahbari, o'qituvchilarga ongli ravishda bo'ysunadi va ularning tegishli barcha topshiriqlarini so'zsiz bajaradi.

Maktab rahbarlari, xodimlari va sinf rahbarlari hamda o'qituvchilar tomonidan o'quvchilarga barcha fan asoslarini chuqur va puxta egallashlari uchun, sinfdan va maktabdan tashqari turli tarbiyaviy-tashkiliy tadbirlarda faol ishtirok etishlari uchun, o'quv xonalari, laboratoriya, kutubxona, shuningdek o'quv binolari, jihozlaridan bepul foydalanishlari uchun yaratilgan eng qulay sharoit va imkoniyatlardan o'quvchilar samarali foydalanadilar.

O'quvchi maktab mulkini, barcha jihozlarni ko'z qorachig'iday ehtiyot qiladi, asraydi, sanitariya-gigiyena qoidalariga to'la amal qiladi, ko'kalamzorlashtirish, gullarni ekib ko'paytirish va parvarish qilishda qayg'uradi, jamoat ishlarida, o'z-o'zini boshqarish ishlarida, maktab matbuoti va radiosi, o'quvchilar tashkilotlari ishlarida faol qatnashadi.

O'quvchi turli musobaqa, kecha, mushoira, uchrashuv, ko'rgazmalar, fan haftaliklari, konferensiya, bellashuv va bahslarda o'z sinfi, maktabi va shaxsan o'z sharafini himoya qilish, o'zidan kichiklar tarbiyasiga g'amxo'rlik qilish, o'z vaqtida dam olish va salomatligini mustahkamlash, yig'inlarda, kengashlarda ishtirok etish, o'quvchilar o'z-o'zini boshqarish tashkilotlariga saylash va saylanish, maktab va boshqa viloyat, Hamdo'stlik mamlakatlari bolalari bilan baynalmilal aloqalarini o'rnatish, o'qish va mehnatdagi eng yaxshi ko'rsatkichlarga erishganligi va namunali xulqi uchun rag'batlantirilish va mukofotlanish, o'z mayli bilan xohlagan kasbni tanlash, maktabni bitirgach o'z xohishiga ko'ra tegishli ishga joylashish yoki o'qishni davom ettirish huquqlariga ega.

O'quvchi o'zini ona Vatanimizning munosib fuqarosi bo'lishga tayyorlab borishi, oilaviy muammolarni o'rganib borishi, davlat madhiyasi, gerbi va bayrog'ini hurmat qilinish, o'z maktabi, o'qituvchi-tarbiyachilaridan faxrlanish his-tuyg'ularini diliga jo qilishi, o'z xalqining milliy urf-odatlarini, an'analarini hurmat qilishi va ularga sodiq qolishi, o'zida o'rtoqlik, do'stlik, jamoatchilik, ona Vatanga, o'z xalqiga mehr-muhabbat, sadoqat his-tuyg'usini tarbiyalab borishi, o'z madaniy saviyasini oshirib, sog'lom turmush tarziga o'zini tayyorlab berishi lozim.

O'quvchi o'z ota-onasi, qarindosh-urug'lari, sinf rahbari, o'qituvchi-tarbiyachilari, maktabdosh, sinfdosh hamda hamqishloqlarini hurmat qilishi, qadrlashi lozim. Ular bilan uchrashganda eng yaxshi insoniy tilak-istak, orzular, ochiq chehra bilan, yuksak madaniyat bilan ularni qarshilashi va hurmatini joyiga qo'yishi lozim. Doimo kelajakka komil ishonch bilan yashashga o'rganishi hamda o'quvchiga nomunosib xatti-harakatlar qilganda teg'ishli jazolanishi lozim.

H) O'quvchilar qoidasi. Har bir o'quvchiga yagona talab.

1. *Maktabda*

Maktabga dars boshlanishidan 15–20 daqiqa ilgari yetib keling. Maktabga kirish oldidan oyoq kiyimlaringizni artib yoki yuvib tozalang. Maktabga kirish va chiqishda, zinapoyada va zalda yurish vaqtida tartib saqlab, sekin, o'ng tomondan yuring. O'qituvchilar va o'zingizdan kichiklarga yo'l bering. Ortiqcha narsalarni maktabga olib kelmang. Ortiqcha kiyimlaringizni garderobga qo'ying.

Jismoniy tarbiya yoki lineykaga qo'ng'iroq chalinsa, tezda chiqib o'z joyingizni egallang. Qo'ng'iroq chalinishi bilan o'z partangizga borib o'tiring, darsga zarur o'quv qurollaringizni hozirlang. Sinfga o'qituvchi yoki biror boshqa kishi kirsam, o'rningizdan turib, «Assalomu alaykum»,– deb salomlashing. Ruxsat berilgandan so'ng o'tiring,

O'qituvchingiz sizni yo'qlaganda, «Labbay», – deb turib, partadan chiqib yoki sinf taxtasi yoniga borib, o'quvchilarga qarab, shoshilmasdan, aniq va to'liq qilib javob berishga harakat qiling. Agar savolga javob bermoqchi bo'lsangiz yoki biror narsani so'ramoqchi bo'lsangiz tirsagingizni partadan O'zmay turib o'ng qo'lingizni ko'taring. Parta ustiga ortiqcha narsa qo'ymang. Partaga yaslanmay, alanglamay, to'g'ri o'tiring. Darsni diqqat bilan tinglang. Javob berishda kundalik daftaringizni o'qituvchining stoliga olib chiqib qo'yishga odatlaning, darsga kech qolsangiz yoki o'qituvchilar yoki direktor xonasiga kirmoqchi bo'lsangiz, avval eshikni sekin taqillatib, so'ngra eshikni ochib, «kirish mumkinmi?» – deb ruxsat so'rang. Uy vazifasini kundalik daftaringizga yozib oling. Xushmuomala va odobli bo'ling. Dars tugashiga qo'ng'iroq chalingach, sinfdan o'qituvchining ruxsatidan keyingina chiqing.

O'qituvchilarga, katta yoshdagi kishilar va sinfdoshlaringizga murojaat qilishdan oldin «Sizdan so'rasam mumkinmi?», gapning oxirida esa «rahmat», ketishda «Xayr, sog' bo'ling» deyishga odatlaning. Tanaffusda tinchlik va tartib saqlang. O'qituvchilar bilan nazoratchilarning talablarini so'zsiz bajarishga odatlaning. Sekin gapiring. Polda va hovlida ivirsiq narsa

va nokerak buyumlar yotgan bo'lsa, ularni olib, maxsus qo'yilgan idishga tashlang. O'quvchi uchun ruxsat etilgan ruchkada yozing. Parta, stol, stul, eshik, deraza, oyna, kitob va boshqa maktab mulklarini ko'z qorachig'iday saqlang. Gullarni parvarish qiling, ko'paytiring. Bularga zarar yetkazganingiz holda ularning haqi ota-onangizdan undirilib, o'zingizga tegishli qattiq chora ko'rilishini unutmang.

2. *Uyda*

Uyda vaqt taqsimotingizni belgilovchi kun tartibingiz bo'lsin. Ana shu kun tartibiga qat'iy rioya qiling. O'z irodangizni tarbiyalang. Ish o'rningizni, o'quv qurollaringizni, ish burchangizni hamisha ozoda va tartibli saqlang. Uy vazifalaringizni o'z vaqtida sifatli qilib bajaring. Ularni bajarishni qiyin fanlardan boshlang. Oldin yozma, keyin og'zaki topshiriqlarni bajaring. Dars tayyorlashga o'tirganingizda vaqtni behuda o'tkazmang. 40–45 daqiqadan keyin 5–10 daqiqa dam olishni unutmang. Topshiriqni bajarib bo'lgach, kitob va daftarlaringizni kelgusi kun bo'ladigan dars jadvaliga muvofiq tartib bilan sumkangizga joylashtiring. Uy va tomorqa ishlarida ota-onangizga yordamlashing. O'z o'rningiz, kiyim-boshlaringiz, o'quv qurollaringizni toza va tartibli saqlang. Saranjom-sarishta va ozoda yuring.

Dasturxon tuzash, unga ovqat tortish va ularni yig'ishtirishda, yuvishda onangizga yordamlashing. Dasturxon yonida o'tirganda o'zingizni odobli tuting. Hamma vaqt rost gapiring. Ota-onangiz, tug'ishganlaringiz va qo'ni-qo'shnilaringizga nisbatan odobli va jonkuyar bo'ling. Maktabga o'z vaqtida yetib borish uchun uydan barvaqtroq chiqing.

3. *Ko'chada*

Ko'chada yurganingizda yo'l qoidalariga to'la rioya qilgan holda faqat o'ng tomondan, piyodalar uchun ajratilgan yo'lkadan yuring. Ko'chani kesib o'tishda shoshilmang, avval chap tomonga, so'ngra o'ng tomonga qarab transport kelmayotganiga ishonch hosil qilgach, piyodalar

uchun ajratilgan joydan o‘ting. Ko‘chada o‘ynash, traktor, tramvay va trolleybus hamda avtobuslarga osilish, u yurib ketayotganda chiqib olishga intilish va tushib qolish xavfli ekanligini doimo yodingizda tuting. Ko‘chada va jamoat joylarida odob saqlang. Kattalarga duch kelganda, albatta, salomlashing va yo‘l bering. Transportga kattalar chiqqanda joy bo‘shatib berishni unutmang. Yosh bolalilar va nogironlarga ehtiyotkor va g‘amxo‘r bo‘ling.

Transportda yurganingizda chipta olishni unutmang. Anjumanga, kino va teatrga borganingizda odob saqlang.

Sinf tarbiyaviy soatlarining mazmuni va tarbiyaviy soat rejalaridan namunalar

Tarbiyaviy soatlarni mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari hamda ilm-fan va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan holda tashkil etish, zamon talablariga javob beruvchi, ma'naviy barkamol, faol fuqarolik pozitsiyasiga ega shaxslarni tarbiyalashdan iborat.

Bugungi kunda axborot oqimining tezligi natijasida hayotimizga ommaviy madaniyatni salbiy ta'sirlari ham sezilmoqda. Bu masalani o'quvchilarning ijtimoiy hayotlari misolida ko'rishimiz mumkin. Ba'zida ota-onalar tomonidan bolalarning beodoblighi, o'z fikrini og'zaki yoki yozma tarzda aniq ifodalay olmasligi, mas'uliyatning yetishmasligi, atrofidaqilar bilan kelisha olmasligi, o'ziga tegishli bo'lgan mablag'larni to'g'ri taqsimlay olmasligi haqidagi fikrlarni eshitib qolamiz. Shuning uchun ham dasturni ishlab chiqishda xaqlaro va milliy tajribaga asoslanilganligini alohida ta'kidlab o'tish joizdir.

“Ta’lim muassasalari sinf rahbari to’g’risida Nizom”ga asosan“Sinf rahbari - Ta’lim muassasasining tarbiyaviy tizimidagi tayanch pedagoglardan biri bo’lib, o’ziga biriktirilgan sinf o’quvchilarining amalda belgilangan ta’lim va tarbiya olishlarini tashkil etadi.

Bugungi shiddatli davr barchamizdan axloqiy va ma'naviy jihatdan tarbiyaviy ishlarni yanada kuchaytirish lozimligini talab etmoqda. Tarbiyaviy yo'q ekan, inson ongli ijtimoiy shaxs bo'la olmaydi. Shuning uchun ham sinf rahbarlari va butun o'qituvchilar jamoasi oldida o'quvchilarga milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida hayot kechirishni o'rgatishdek muhim vazifa turadi. Hozirgi globallashuv jarayonlari kuchaygan, turli g'oyalar o'rtasidagi kurash keskinlashgan, “ommaviy madaniyat” xurujlari butun dunyoga tarqalib borayotgan, internet tarmog'i orqali uzatilayotgan buzg'unchi axborotlar inson qalbi va ongini o'ziga qaram qilishga urinayotgan tahlikali zamonda kelajagimiz bo'lgan yosh avlodni hayotga tayyorlashning samarali shakl va uslublarini izlash

davlat siyosati darajasidagi masalaga aylangan.

Tarbiyaviy ishlarni davr talabiga javob beradigan holga keltirish uchun tarbiyaning asosi bo'lgan barcha g'oyalar qaytadan ko'rib chiqilishi, asosiy e'tibor bola shaxsiga qaratilishi, yillar davomida to'plangan ijobiy tajribadan unumli foydalanish zarurligini taqozo etadi. Inson shaxsining kamol topishi esa juda murakkab va uzluksiz jarayon davomida shakllanadi. Uning tarbiyasiga otanasini, maktab, mahalla, do'stlari, jamoat tashkilotlari, atrof-muhit, internet, ommaviy axborot vositalari, san'at, adabiyot, tabiat va hokazolar bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham barcha sinf rahbarlari o'z tarbiyaviy faoliyatlarida ana shu mezonlarni hisobga olishlari shart.

Tarbiyaviy soat dasturlari oddiydan murakkablikka tamoyili asosida shakllantirilgan bo'lib, quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Vatanparvarlik; axloqiy, huquqiy, jismoniy, gigienik, ekologik hamda estetik tarbiya shuningdek, o'quvchilarni to'g'ri kasb tanlashga yo'naltiradi. Tarbiyaviy soatlarning mazkur yo'nalishlari O'zbekiston Respublikasida ta'limning uzluksizligi, uzviyligi, o'quvchi shaxsi va qiziqishlari ustuvorligidan kelib chiqib, ularda yosh xususiyatlariga mos ravishda quyidagi tayanch kompetensiyalar shakllantiriladi.

Kommunikativ kompetensiya — ijtimoiy vaziyatlarda ona tilida hamda birorta xorijiy tilda o'zaro muloqotga kirisha olishni, muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoada samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi — media manbalardan zarur ma'lumotlarni izlab topa olishni, saralashni, qayta ishlashni, saqlashni, ulardan samarali foydalana olishni, ularning xavfsizligini ta'minlashni, media madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

O'zini o'zi rivojlantirish kompetensiyasi — doimiy ravishda o'z-o'zini jismoniy, ma'naviy, ruhiy, intellektual va kreativ rivojlantirish, kamolotga intilish, hayoti davomida mustaqil o'qib-o'rganish, kognitivlik ko'nikmalarini va hayotiy tajribani mustaqil ravishda muntazam oshirib borish, o'z xatti-harakatini

muqobil baholash va mustaqil qaror qabul qila olish ko‘nikmalarini egallashni nazarda tutadi

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda bo‘layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, o‘zining fuqarolik burch va huquqlarini bilish, unga rioya qilish, mehnat va fuqarolik munosabatlarida muomala va huquqiy madaniyatga ega bo‘lish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Milliy va umummadaniy kompetensiya — vatanga sadoqatli, insonlarga mehr-oqibatli hamda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga e‘tiqodli bo‘lish, badiiy va san‘at asarlarini tushunish, orasta kiyinish, madaniy qoidalarga va sog‘lom turmush tarziga amal qilish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo‘lish hamda foydalanish kompetensiyasi — aniq hisob-kitoblarga asoslangan holda shaxsiy, oilaviy, kasbiy va iqtisodiy rejalarni tuza olish, kundalik faoliyatda turli diagramma, chizma va modellarni o‘qiy olish, inson mehnatini yengillashtiradigan, mehnat unumdorligini oshiradigan, qulay shart-sharoitga olib keladigan fan va texnika yangiliklaridan foydalana olish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Xalq ta’limi tizimini takomillashtirish uchun qizg‘in kurash olib borilayotgan hozirgi kunlarda maktablarda sinf tarbiyaviy soatlari – xushaxloqlik tarbiyasi mashg‘ulotlari an’anaga aylanib qoldi. Sinf rahbari ushbu tadbirlarni o‘tkazishga doir aniq ish rejasiga ega bo‘lib, ushbu rejada har bir sinfning o‘ziga xos xususiyatlari hisobga olinadi va amalga oshirilishi lozim bo‘lgan tarbiyaviy tadbirlar o‘z ifodasini topadi. Endi sinf tarbiyaviy soatlari rejalari va mavzularidan namunalar bilan tanishamiz.

“Tarbiyaviy soat” mashg’ulotlarining o’quv-mavzu rejasi
(1-4 sinflar uchun)

1–SINF

№	O‘tiladigan mavzular	soat
1.	Ona yurtim – oltin beshigim!	1
2.	Maktabimiz qoidalari.	1
3.	Mening kun tartibim	1
4.	Xavfsizlik nima?	1
5.	Ustozga ta’zim! (Ustozlar va murabbiylar kuni munosabati bilan)	1
6.	Tabiatni muhofaza qilish.	1
7.	Tejamkorlik haqida	1
8.	Ona tilim – jonu dilim (O‘z.Res. “Davlat tili haqida”gi Qonun qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
9.	Oltin kuz ertaklari	1
10.	Ta’til taassurotlari.	1
11.	Bayrog‘imiz – faxrimiz (18 noyabr - O‘z.Res. Davlat bayrog‘i qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
12.	Ertaklar yaxshilikka – yetaklar.	1
13.	Qomusimiz–baxtimiz(8 dekabr – Konstitutsiya kuni munosabati bilan).	1
14.	Madhiyani kuylaylik (10 dekabr - O‘z.Res. Davlat madhiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
15.	Mas’uliyat nima?	1
16.	Yangi yil muborak (Yangi yil bayrami yaqinlashishi munosabati bilan).	1
17.	Vatan posbonlari. (14 yanvar – Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan).	1
18.	Mening mahallam.	1
19.	Yaxshi tarbiya - inson ziynati.	1
20.	Bobolarimiz deydilar... (Navoiy va Bobur tavallud kunlari oldidan).	1
21.	Dono bobolar o‘gitlari. (xalq maqollari va matallari haqida)	1
22.	Bizni dunyo taniydi. (2 mart O‘zbekiston BMTga qabul qilingan kun)	1
23.	Mehribonim onam(8 mart – Xotin-qizlar kuni munosabati bilan).	1
24.	Odobli bola elga manzur.	1
25.	Navro‘z – bahor bayrami (21 mart – Navro‘z bayrami munosabati bilan).	1
26.	Mehnat-mehnatning tagi rohat.	1
27.	Ona tabiat qo‘ynida.	1
28.	Men sevgan ertak qahramoni.	1
29.	Mening qahramonim.	1

30.	Bobom xotiralari (Xotira va qadrlash kuni oldidan).	1
31.	Kitobim - oftobim.	1
32.	Yoz – o‘tadi soz!	1
33.	Men 1-sinfni tugatdim (Maktab haqida taassurotlarim)	1
	Jami:	33 soat

2-SINF

№	O‘tiladigan mavzular	Soati
1.	Vatan kelajagi bizning qo‘limizda	1
2.	Yo‘l harakati qoidalaridan nimalarni bilamiz? (Yo‘l harakati qoidalari)	1
3.	Ko‘chada va jamoat joyida yurish, o‘zini tutish odobi.	1
4.	Ona maktab bag‘rida.	1
5.	Ustozga hurmat (1 oktyabr – O‘qituvchilar va murabbiylar kuni munosabati bilan).	1
6.	Yo‘l belgilari(Yo‘l harakati qoidalari)	1
7.	Xavfsizlik qoidalarini bilamizmi?	1
8.	Ona tilim – jonu dilim (O‘z.Res. “Davlat tili haqida”gi Qonun qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
9.	Qoidalar qanday paydo bo‘lgan? (Yo‘l harakati qoidalari)	1
10.	Tartibga solish vositalari va ahamiyati. (Yo‘l harakati qoidalari)	1
11.	O‘zbekiston Respublikasining bayrog‘i (18 noyabr - O‘z.Res. Davlat bayrog‘i qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
12.	Maktab jihozlari kimniki?	1
13.	Baxtimiz qomusi (8 dekabr – Konstitutsiya kuni munosabati bilan).	1
14.	O‘zbekiston Respublikasi madhiyasi (10 dekabr - O‘z.Res. Davlat madhiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
15.	Yo‘lni kesib o‘tish. To‘xtash joyi. (Yo‘l harakati qoidalari)	1
16.	Yangi yilga munosib sovg‘am (Yangi yil bayrami yaqinlashishi munosabati bilan).	1
17.	Vatanparvar ajdodlarimiz (14 yanvar – Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan).	1
18.	Jaloliddin Manguberdi kim?	1
19.	Transport vositalari va turlari. (Yo‘l harakati qoidalari)	1
20.	Buyuk ajdodlarimiz (Navoiy va Bobur tavallud kunlari oldidan).	2
21.	Do‘stlik – bebaho ne‘mat. (2 mart O‘zbekiston BMTga qabul qilingan kun munosabati bilan)	1
22.	Onalar - uyimiz charog‘boni (8 mart – Xotin-qizlar kuni munosabati bilan).	1

23.	Oilada mening o‘rnim va vazifam.	1
24.	Maxsus belgilangan maydonchada qatnov qoidalariga oid o‘yin va musobaqalar. (Yo‘l harakati qoidalari)	1
25.	Milliy an‘analarimiz – g‘ururimiz (21 mart – Navro‘z do‘stlik bayrami munosabati bilan).	1
26.	Amir Temur bizning ulug‘ bobomiz.	1
27.	Qonunlar nima uchun kerak?	1
28.	Ogohlantiruvchi belgilar. (Yo‘l harakati qoidalari)	2
29.	Tabiatni sevish va asrash.	1
30.	Ona Vatan – aziz! (Xotira va qadrlash kuni oldidan).	1
31.	Biz kimlardan o‘rnak olamiz?	1
32.	Kitob bizning do‘stimiz.	1
33.	Yozgi ta‘til – bir yilga tatir.	1
	Jami:	34 soat

3-SINF

№	O‘tiladigan mavzular	Soati
1.	Serquyosh O‘zbekiston!	1
2.	Yo‘llarda piyodalar harakati (yo‘l harakati qoidalari)	1
3.	Birinchi tibbiy yordam qanday ko‘rsatiladi?	1
4.	Yo‘l xavfsizlik belgilari (yo‘l harakati qoidalari)	1
5.	Ustoz mehri (1 oktyabr – O‘qituvchilar va murabbiylar kuni munosabati bilan).	1
6.	SHahar tashqarisidagi yo‘llarda harakat. (yo‘l harakati qoidalari)	1
7.	Bo‘lay desang baquvvat, bardam, sport bilan shug‘ullan hardam.	1
8.	Ona tiliga ehtirom (O‘z.Res. “Davlat tili haqida”gi Qonun qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
9.	Oilada tejamkorlik.	1
10.	SHahar tashqarisida xavfsizlik qoidalari (yo‘l harakati qoidalari).	1
11.	Bayrog‘imiz – faxrimiz (18 noyabr - O‘z.Res. Davlat bayrog‘i qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
12.	Yo‘llardan o‘tish qoidalari (yo‘l harakati qoidalari).	1
13.	Bizning huquqlarimiz (8 dekabr – Konstitutsiya kuni munosabati bilan).	1
14.	Davlatimiz madhiyasi (10 dekabr - O‘z.Res. Davlat madhiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
15.	Mening huquqim	1
16.	Yangi yil rejalari (Yangi yil bayrami yaqinlashishi munosabati bilan).	1
17.	Vatanimiz himoyachilari (14 yanvar – Vatan himoyachilari kuni munosabati)	1

	bilan).	
18.	Transportdan tushgan yo‘lovchilarning yo‘ldan o‘tish qoidalarini (yo‘l harakati qoidalarini)	1
19.	Ko‘hna obidalar-tarix guvohi.	1
20.	Bobolarimiz me‘rosi (A.Navoiy va Z.M. Bobur tavallud kunlari oldidan).	2
21.	Jamoat joylarida o‘zini tuta bilish. Did bilan kiyinish odobi.	1
22.	Jahonga tinchlik kerak.	1
23.	Qush uyasida ko‘rganini qiladi.	1
24.	Onajonlar, sizga ta‘zim! (8 mart – Xotin-qizlar kuni munosabati bilan).	1
25.	Kim bo‘lsam ekan?	1
26.	O‘zbek milliy o‘yinlari (21 mart – Navro‘z bayrami munosabati bilan).	1
27.	Amir Temur avlodlarimiz.	1
28.	Imtiyozli belgilar (yo‘l harakati qoidalarini)	1
29.	Ilm – baxt kaliti.	1
30.	Vatan – muqaddas (9 may – Xotira va qadrlash kuni oldidan).	1
31.	Yaxshi-yomon odatlar.	1
32.	Kitobim – o‘ftobim.	1
33.	Yaxshi dam – o‘qishga hamdam.	1
	Jami:	34 soat

4-SINF

№	O‘tiladigan mavzular	Soati
1.	O‘zbekiston – Vatanim manim!	1
2.	O‘quvchilarning tashkiliy jamlanmasi va guruhining harakatlanishi. (yo‘l harakati qoidalarini)	1
3.	Odob-axloq qoidalarini	1
4.	Favqulodda vaziyatlarda to‘g‘ri harakat qilish	1
5.	Sizni sharaflaymiz, aziz ustozlar (1 oktyabr – O‘qituvchilar va murabbiylar kuni munosabati bilan).	1
6.	Yo‘lning qatnov qismidagi belgilar. (yo‘l harakati qoidalarini)	1
7.	Notanish odamlar bilan muloqot qanday bo‘lishi kerak?	1
8.	Til – dil ko‘zgusi (O‘z.Res. “Davlat tili haqida”gi Qonun qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
9.	Transport vositalaridagi raqam, ogohlantiruvchi belgilar va yozuvlar. (yo‘l harakati qoidalarini)	1

10.	Kuz ne'matlari.	1
11.	Bayrog'imizni baland tutaylik (18 noyabr - O'z.Res. Davlat bayrog'i qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
12.	Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiya	1
13.	Konstitutsiyamiz –baxtimiz poydevori (8 dekabr – Konstitutsiya kuni munosabati bilan).	1
14.	Madhiyam, yangrayver! (10 dekabr - O'z.Res. Davlat madhiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
15.	Yo'l harakati qoidalariga oid savol-javoblar. (yo'l harakati qoidalari)	1
16.	Yangi yilga yangi rejalar (Yangi yil bayrami yaqinlashishi munosabati bilan).	1
17.	Ona yurtni mard o'g'lonlar qo'riqlaydi (14 yanvar – Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan).	1
18.	Barcha fuqarolar tengdirlar.	1
19.	Tejamkorlik. Gaz va elektr, ichimlik suvini tejash burchimiz	1
20.	Donolar bisotidan. (Navoiy va Bobur tavallud kunlari oldidan).	1
21.	Birlashgan Millatlar Tashkiloti haqida.	1
22.	Piyodalarning yakka, guruh bo'lib va jamlanma harakatlanishi. (yo'l harakati qoidalari)	1
23.	Oila - muqaddas dargoh.	1
24.	Onalar, sizni qutlaymiz! (8 mart – Xotin-qizlar kuni munosabati bilan).	1
25.	Sog' tanda-sog'lom aql.	1
26.	Milliy an'analarimiz faxrimizdir (21 mart – Navro'z bayrami munosabati bilan).	1
27.	Ta'magirlik - yomon illat	1
28.	Yo'l transport hodisalarining sabablari. (yo'l harakati qoidalari)	1
29.	Yurtimizdagi muzeylar.	1
30.	Ta'qiqlovchi belgilar. (yo'l harakati qoidalari)	1
31.	Vatan madhi dillarda (Xotira va qadrlash kuni oldidan).	1
32.	Bilimlilik – tengsiz xazina.	1
33.	Kitob – bilim manbayi.	1
34.	Yozgi ta'til rejalari.	1
	Jami:	34 soat

Tarbiyaviy soatlar o'quvchilarda shakllangan tayanch kompetensiyalarni amaliyotga tadbiq etish maydoni hisoblanadi. To'g'ri tashkil etilgan tarbiyaviy soatlar o'quvchilarda fanlar orqali shakllangan tayanch kompetensiyalarni ijtimoiy hayotda tadbiq eta olishlari uchun imkoniyat yaratib beradi.

O'quvchilarda hulq-odob madaniyatiga rioya qilish, fikrini erkin ifodalash, notiqlik qobiliyatini yuksaltirish, axborotlardan to'g'ri va samarali foydalanish, shu bilan birga bu boradagi xalqaro hamda milliy qonunchilik qoidalariga rioya qilishni tarbiyalash tarbiyaviy soatlarning asosiy maqsadlaridan birdir. Shuningdek, tarbiyaviy soatlar orqali o'quvchilarda to'g'ri kasb tanlash, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, bo'sh vaqtini to'g'ri taqsimlash, o'z iqtidorini rivojlantirish uchun turli to'garaklarni to'g'ri tanlash, tayyor ish joylarida ishlash emas, balki o'zi ish joylarni yaratishi kabi qobiliyatlar shakllantiriladi.

XULOSA

Mazkur uslubiy tavsiyanomada bildirilgan fikrlardan xulosa qiladigan bo'lsak, yosh avlodga bilimdonlik va barkamollik baxsh etadigan ta'lim-tarbiyani ayni maqsadga muvofiq yo'sinda amalga oshirishda maktablarda o'tkaziladigan tarbiyaviy soatlar katta ahamiyatga ega ekanligi ma'lum bo'ldi. Chunki istiqloq tufayli shaxdam qadamlar bilan ilgarilab borayotgan yurtimizning kuch-qudrati, boyligi, uning yorqin kelajagi bo'lgan ardoqli farzandlarini baodob va olijanob inson qilib tarbiyalash muhim masalalardan biridir. Ammo bugunga kelib umuman tarbiyada, xususan milliy tarbiyada yo'l qo'yilgan xato va ba'zi bir chetga og'ishlar ko'zga tashlanib qolmoqda. Masalan, o'zimiznikini chetga surib qo'yib, Yevropa madaniyatiga ko'r-ko'rona ergashib, sab bo'lmasa o'zimizni, o'zligimizni, tilimizni ham unitishga oz qoldi. Shoyad mustaqillik sharofati bilan milliy madaniyatimiz javohirlarini qayta tiklab, ularga yangicha ma'no va mazmun berib tarbiya ishiga sharqona ruh singdira olsak, ajab emas.

Milliy tarbiya degani, avvalo, o'quvchi ruhiyati bilan bog'liq ichki kechinmalarni his etish, tashqi o'ziga xos xususiyatlar, o'qitishni tabaqalashtirish, darslik, uslubiy qo'llanmalar hamda o'quv-tarbiya dasturlarini milliy ruh bilan sug'orilgan holda yaratish va shu singari qator tarbiyaviy, tashkiliy tadbirlar demakdir.

Ta'lim-tarbiya borasidagi bunday yo'l, asta-sekin maktabni tegishli tarzda inqirozdan qutqarib, boshi berk ko'chadan nurafshon yo'lga olib chiqishiga umid bog'lasa bo'ladi. Zero, dunyo madaniyati xazinasidan munosib o'rin olgan otabobolarimizning go'zal xulqlilik tarbiyasi haqidagi meroslaridan, ko'pni ko'rgan buva va buvilarimizning o'git, pand va nasihatlaridan foydalanib ish yuritsakgina ko'zlangan maqsadga erishimiz muqarrar.

Sinf tarbiyaviy soatlarini ko'ngildagidek tashkil etish va o'tkazishda ko'pdan-ko'p material, turli xil adabiyotlar zarur, albatta. Buning uchun esa har bir maktab kutubxonasi, har bir o'qituvchi-tarbiyachining shaxsiy kutubxonasi katta yordam beradi.

Bu borada ayniqsa, ilmiy-badiiy, pedagogik asarlar, ilg'or tajribalar yoritilgan adabiyotlar, gazeta va jurnallar, metodik tavsiyalarga yetarlicha ega bo'lish kerak. Ular nomma-nom, sonma-son qat'iy hisobda bo'lishi va bulardan o'qituv-chi, tarbiyachilar, ota-onalar jamoatchiligi, maktabga tashrif buyurgan mehmonlar hamda o'quvchilar bemalol foydalana olishlari, bunga maktab ma'muriyati tegishli sharoit yaratib berishi darkor.

Tanlangan mavzuga oid materiallar uchun kutubxonachiga ilgariroq talabnoma berib qo'yilishi kerak.

Tadqiqotda ota-onaning qadri, insoniylik, non qadri, Vatan madhiyasi, kasb tanlash kabi bir necha mavzular takror berilgan. Bunday mavzularni bolalarning yosh xususiyatlari va rivojlanish darajalariga qarab, boshlang'ich sinflarda sod-daroq, o'rta va yuqori sinflarda murakkabroq va mumkin qadar kengroq o'rganish ko'zda tutilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimov I. A. «Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch». T.: «Ma’naviyat» nashriyoti, 2008-y.
2. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T.: “O‘zbekiston”2017 486 bet.
3. «Ta’lim to‘g‘risida»gi qonun, - T.: «O‘zbekiston», 1997-y.
4. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida “Tarbiyaviy soat” mashg‘ulotlarini tashkil etish bo‘yicha o‘quv-mavzu reja, o‘quv dasturi hamda metodik qo‘llanma (sinf rahbarlari uchun) Toshkent - 2017
5. Jo‘rayev A. «Ma’naviyat darslarni o‘tish». T.: «O‘qituvchi», 1994-y., 120 b.
6. Sinf rahbari ishini tashkil etish va rejalashtirish. - T.:“O‘qituvchi”, 1999-y.
7. Otamurodov S. “Ma’naviyat asoslari”. - T.: «O‘qituvchi», 2002-yil.
8. Haydarov A. Umuminsoniy qadriyatlar. - T.: «O‘qituvchi», 2004-y., 120 b.
9. Raxmonov S. “Bolalarda madaniy ko‘nikma va odatlarni tarbiyalash”, - T.:“O‘qituvchi”, 1994-y.
10. Safo Ochil “Mustaqillik- manaviy tarbiya asoslari”. - T.:“O‘qituvchi”, 1995.
11. G‘aybullayev N. R. “Barkamollik - taraqqiyot kaliti”. - T.: “O‘qituvchi”, 2000-y, 191 bet.

Elektron ta’lim resurslari va internet manbalari:

www.ziyonet.uz

www.pedagog.uz

www.lib.psichology.narod.ru

MUNDARIJA

Kirish.....	3
Boshlang‘ich sinflarda tarbiyaviy soatlarni tashkil etish haqida umumiy tushuncha.....	5
Boshlang‘ich sinflarda tarbiyaviy soatlarni tashkil etishning metodik jihatlari....	14
Sinf tarbiyaviy soatlarining mazmuni va tarbiyaviy soat rejalaridan namunalar..	28
Xulosa.....	37
Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.....	39

QORABOYEV HUSNIDDIN KAMOLOVICH

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARI UCHUN "TARBIYAVIY
SOAT" LARNI TASHKIL ETISH BO'YICHA METODIK TAVSIYALAR

Terishga berildi: ____ .20__ y

Bosishga ruxsat berildi ____ .20__ y

Ofset bosma qog'oz. Qog'oz bichimi 60X.84 1/16

"Times" garniturasini. Ofset bosma usuli.

Bosma taboq 2 Adadi 10

Buyurtma № ____

Samarqand viloyat xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning
malakasini oshirish hududiy markazi bosmaxonasida chop etildi.

Samarqand shaxar, X. Obiddinova ko'chasi ____ uy.

